

Вписано в регистъра на
Съда под № 1125/445
Люксембург, дата:
04.09.2019 За Секретар,
по пълномощие
Факс / E-mail: 04.09.19 Miroslav Aleksejev
Подадено на: Дата: 04.09.2019 Меник на отдел

C-653/19 PPU -1

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е

Град: София

2 състав

Специализиран наказателен съд

В закрито заседание в следния състав:

Председател: Стоян Тонев

Член съдия: Иво Хинов

Съдебни заседатели: 1. Лилия Христова

2. Красимира Ризова

3. Пенка Панамска

като разгледа наказателно дело от общ характер № 3298 по описа за 2017 година
установи следното:

1. По делото са налице множеството съдебни произнасяния относно законността на задържането под стража на г-н **DK**, завършили с оставяне без уважение на искането им за освобождаване, като основание за отхвърляне на искането е липсата на нови обстоятелства, съобразно чл.270 ал.1 изр.2 НПК.

2. Следва да се вземе предвид скорошното произнасяне на Съда по ЕКЧП по делото *Magnitskiy and others v. Russia* № 32631/09, 53799/12 от 27.08.2019 г, в чиято т.222 се посочва, че презумпцията в полза на освобождаване е преобърната, ако според националния закон задържането следва да остане в сила при липса на нови обстоятелства, както и че при това положение тежестта на доказване се прехвърля на защитата.

3. Националната правна уредба е твърде сходна с тази на Русия по горепосоченото дело, а също така и в същата точка 222 се посочва и едно българско дело като пример за критикувана национална практика в тази насока; макар и това дело да касае отменена правна уредба, трайната национална съдебна практика е останала същата.

4. Поради това е налице възможност националният закон да противоречи не само на чл.5 ал.3 ЕКЧП, но и на чл.6 и съображение 22 Директива 2016/343, като прехвърля от обвинението на защитата тежестта на доказване на незаконност на задържането и така създава презумпция за законност на продължаване на задържането, оборването на която е в тежест на защитата.

5. По главното дело продължаване на задържането на обвиняемия повече от три години се дължи именно на неуспеха на защитата да убеди съда в липсата на

необходимост от продължаване на това задържане. Т.е. задържането е продължено, защото защитата не е доказала основание за освобождаване, а не е продължено, защото обвинението е успяло да докаже, че именно това задържане е единствено възможната превантивна мярка.

6. Несъмнено е налице по-голяма вероятност за освобождаване, ако съдът подходи по противоположен начин – а именно да постави като единствено условие за продължаване на това задържане обвинението да успее да докаже по убедителен начин, че материално правните и процесуалните условия за задържане продължават да съществуват и никоя друга по-лека мярка не е подходяща.

7. За да подходи по този начин, съдът следва да остави без приложение нормата на чл. 270 ал.1 изр.2 НПК, поради което се нуждае от сигурност, че тази норма противоречи на правото на Съюза; такава констатация единствено Съдът на ЕС може да направи по обвързващ начин.

8. Поради това налице е необходимост от задаване на преюдициално запитване.

Воден от горното

О П Р Е Д Е Л И :

ОТПРАВЯ до Съда на Европейския съюз следното преюдициално запитване:

Факти по делото:

9. Спрямо г-н **DK** са повдигнати обвинения за участие в организирана престъпна група и за убийство - престъпления по чл. 321 НК, респективно по чл. 116 НК. За всяко от тези обвинения са предвидени наказания "лишаване от свобода", в различен срок, вкл и наказание „доживотен затвор” за убийството и опита за убийство. Повдигнати са и обвинения на още девет лица, извън предмета на запитването.

10. Наказателното производство е започнало след престрелка в ресторант, завършила със смъртта на един човек и тежкото нараняване на друг. Прокуратурата твърди, че г-н **DK** е отговорен за смъртта на този човек. Защитата твърди, че

деянията са извършени при неизбежна отбрана, провокирана от нападението на пострадалите и трети лица. Установено е, че г-н **DK** е останал на местопроизшествието и се е предал на полицията.

11. Г-н **DK** е бил задържан под стража на 11.06.2016 г. Съобразно националният закон, не е бил определен краен срок на задържането им.

12. Делото е внесено за разглеждане в съда на 09.11.2017 г. Съобразно националния закон, не е бил осъществен съдебен контрол за доказаност и обоснованост на обвинението.

13. В съдебната фаза първото искане за освобождаване е от 05.02.2018 г, като е оставено без уважение. Така задържането е придобило състояние на стабилност. Съобразно националният закон, това задържане не е предварително ограничено със срок и не се предвижда периодичен служебен контрол. То продължава докато не бъде отменено след искане на защитата.

14. Впоследствие защитата е направила шест нови искания за освобождаване. Всички те са оставени без уважение – като някои от тях са били уважени от първата инстанция, но благоприятният за защитата съдебен акт е бил отменен от втората инстанция. Съдът (първа и втора инстанция) е разглеждал искането за освобождаване от гледна точка на изискването на националния закон дали са налице нови обстоятелства, водещи до отпадане на законността на задържането. Искането на защитата за замяна на задържането под стража е отхвърляно, тъй като представените аргументи от тях за освобождаване не са били приети за достатъчно убедителни.

15. Прокурорът не е направил нито едно искане за продължаване на задържането – доколкото съобразно националния закон задържането под стража не е ограничено със срок и не е налице задължение за прокурора да иска продължаването му. След като веднъж един обвиняем е задържан под стража, това задържане продължава докато защитата не успее да се позове на „промяна на обстоятелства“, които правят продължаване на задържането незаконосъобразно. По главното дело прокурорът успешно е възразявал срещу аргументите на защитата, че е налице „промяна на обстоятелствата“.

16. Запитващата юрисдикция е сезирана с ново искане за освобождаване от страна на г-н **DK**. Отново доводите на прокурора са само в това, че липсват нови обстоятелства.

Запитващата юрисдикция отбелязва, че ако се произнесе по начина, който е предписан от националния закон, то може да постанови освобождаване само ако защитата успее да докаже по убедителен начин настъпването на „промяна в обстоятелствата“. Същевременно запитващата юрисдикция изпитва съмнение дали подобен подход е в съответствие с чл.6 и съображение 22 от Директива 2016/343, доколкото той предполага една презумпция за законосъобразно задържане, като в тежест на защитата е да я обори.

17. Към настоящия момент г-н **DK** продължава да бъде задържан под стража.

18. Право на ЕС

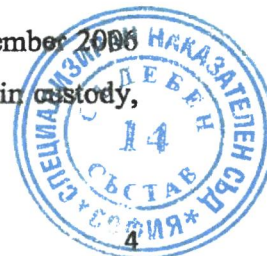
Чл. 6 и съображение 22 от Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, ОФ L 65/1 от 11.03.2016 г;

Чл.6 и чл. 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, ОВ С 202, 7.6.2016 г., стр. 389—405.

19. Право на Съвета на Европа

Чл.5 ал.3 от Европейска конвенция за защита на правата на човека, както и практиката на Съда: Magnitskiy and others № 32631/09 53799/12 – т.212 – 223; Pastukhov and Yelagin № 55 299/07 – т.38-51; Ilijkov № 33977/96, т. 76 – 87; Rokhlina № 54071/00 т.63-70; Zherebin № 51445/09 т.56-63; Buzardji № 23 755/07, т.59, т.84-102.

Т.3, т.8 ал.2, т.11, т.23, т.24 от Recommendation Rec(2006)13 on 29 September 2006 to member States, adopted by the Committee of Ministers, on the use of remand in custody, the conditions in which it is applied and the provision of safeguards against abuse.

T.12.1 и т.12.3 от Resolution no. 2077 on 1 October 2015, adopted by the Parliamentary Assembly, on Abuse of pre-trial detention in State Parties to the European Convention on Human Rights

Национален закон – Наказателно-процесуален кодекс ДВ бр.86/05 (НПК)

21. Относно продължителността на мярката за неотклонение "задържане под стража".

Когато бъде постановен съдебен акт, с който обвиняемият се задържи под стража, този акт не посочва определен срок за това задържане. Това задържане продължава докато не бъде отменено – което става по искане на защитата. Задължение за служебно преразглеждане на задържането под стража възниква едва при постановяване на крайният акт по същество (чл.309 НПК).

22. Относно мярка за неотклонение "задържане под стража" в досъдебната фаза¹.

След като бъде постановен съдебен акт за постоянното задържане на обвиняемия, това задържане може да продължи за определен максимален срок, в зависимост от тежестта на обвинението (чл.63 ал.4 НПК). До изтичането му защитата може да прави искане за отмяна на задържането (чл.65 НПК). Съдът е задължен да прецени отново всички обстоятелства, свързани със законността на задържането (чл.65 ал.4 НПК), като не е обвързан от предходното произнасяне по същия въпрос (т.4 от Тълкувателно решение № 1/02). И по-специално няма презумпция за законосъобразност на задържането под стража, доколкото това задържане е резултат от окончателен съдебен акт и поради тази презумпция предмет на разглеждане да бъде дали са налице нови обстоятелства. Напротив – изрично ВКС тълкува нормата на закона (т.4 от Тълкувателно решение №1/02) като посочва, че съдът следва да установи съществуване на обстоятелства, въз основа на които може да бъде продължено задържането.

Ако е налице съмнение, че защитата злоупотребява с правото да иска преразглеждане на задържането под стража, съдът може да наложи забрана за ново такова искане, за срок до 2 месеца; тази забрана не се прилага при влошаване на здравето на обвиняемия (чл.65 ал.6 НПК).

¹ Главното дело е в съдебната фаза на производството; посочва се режимът от досъдебната фаза, за да се изгради един по-цялостен поглед върху националния закон.

23. Относно мярката за неотклонение "задържане под стража" в съдебната фаза

Само с първоначалния си акт съдът извършва цялостна и независима преценка на законността на задържането. След това, в рамките на същата инстанция, това задържане придобива стабилност. А именно то се отменя само „при промяна на обстоятелствата” (чл.270 ал.1 изр.2 НПК). Това означава установяването на нови факти, които правят продължаване на задържането незаконосъобразно.

Нормата на чл. 270 ал.1 и ал.2 гласят:

„Чл. 270. (1) Въпросът за изменение на мярката за неотклонение може да се поставя по всяко време на съдебното производство. Ново искане по мярката за неотклонение в съответната инстанция може да се прави при промяна на обстоятелствата.

(2) Съдът се произнася с определение в открито заседание.“

Задържането под стража в съдебната фаза не е ограничено с никакъв краен срок и продължава докато не бъде отменено. Искането за отмяна се прави от защитата и тя следва да докаже наличието на промяна на обстоятелства, която промяна води до необходимост от отмяна на задържането и взимане на по-лека превантивна мярка.

Това довежда до измесване на фокуса на съдебната преценка – а именно дали тези променени обстоятелства са достатъчно убедителни; при отрицателен отговор се постановява продължаване на задържането.

24. Преюдициален въпрос

Съответен ли е на чл.6 и съображение 22 от Директива 2016/343 и на чл. 6 и чл. 47 от Хартата национален закон, който в съдебната фаза на наказателното производство предвижда промяната на обстоятелствата като условие да бъде уважено искането на защитата за отмяна на задържането под стража на обвиняемия.

25. Относно допустимостта на въпроса

Чл.6 и съображение 22 от Директива 2016/343 визират доказване на вината на обвиняемия – т.е. поставят определени изисквания към доказателствените правила само относно акта по същество, с който се решава дали обвиняемият е виновен или невинен. В случая националната уредба (чл.270 ал.1 изр.2 НПК) се отнася до решаване на

процесуален въпрос – дали да бъде продължено задържането под стража. Поради което и не е ясно дали тези норми от Директива 2016/343 намират приложение.

Пояснения към въпроса

26. Националният закон, който предвижда стабилност на съдебния акт за задържане, е в съответствие с принципа за правна сигурност. А именно след като въпросът за задържането на обвиняемия е решен от две съдебни инстанции с окончателен съдебен акт, правилото е крайният извод да може да се преразглежда само при наличие на нови обстоятелства. Така се гарантира простота, яснота и ефективност. Избягва се необходимостта да се преповтарят едни и същи мотиви при потвърждаване на задържането, а също така се осуетява възможността за спор между инстанциите, когато първата инстанция разпорежда освобождаване въз основа на мотиви, които вече са отхвърлени от втората инстанция при предходно произнасяне.

27. Същевременно принципът за правна сигурност е присъщ на акта по същество. Прилагането му спрямо акт с процесуално значение, като задържането под стража, води до презумптивна законосъобразност на това задържане и оттам до задължение на защитата да докаже основанията за отмяната на задържането. А това е в директно противоречие с тълкуването на чл.5 ал.3 ЕКЧП от Съда по ЕКЧП, съобразно което при преценка на законосъобразността на задържането, презумпцията следва да бъде за освобождаване на обвиняемия, а задържането изключение, предвидени в стриктно определени случаи (Magnitskiy, т. 214 и Buzardji т.89). Също така Съдът е посочил, че национална правна уредба, която обуславя отмяна на задържането само при нови обстоятелства, води до утвърждаване на обратната презумпция – за необходимост от продължаване на задържането, освен ако не се установят основания за освобождаване (Magnitskiy, т.222, Pastukhov and Yelagin, т.49, Ilijkov т. 85 и 87, Rokhlina № 54071/00 т.67, Zherebin т. 60)².

28. Такава опасност за преобръщане на презумпцията за освобождаване и утвърждаване на презумпцията за законност на задържането е особена силна при характеристиките на националното право – при което задържането не е ограничено с краен срок и няма задължение за служебна и периодична преоценка. Това поражда една своеобразна стабилност на задържането под стража. Така всяко искане на защитата за

² Номерата на съдебните актове на Съда по ЕКЧП са посочени в т.19.

освобождаване се разглежда като оспорване на едно установено като законосъобразно задържане и искане да се установи неговата незаконосъобразност.

29. Така се оказва, че при искане на защитата за отмяна на задържането, задача на съда е да прецени дали има убедителни доказателства за освобождаването на обвиняемия, а не дали има убедителни доказателства за продължаване на задържането.

30. Това води до специфичен поглед на съда, разглеждащ искане на защитата за отмяна на задържането – а именно дали след последното произнасяне по същия въпрос са настъпили нови обстоятелства, които сами по себе си да доведат до извод за новонастъпила незаконосъобразност на задържането.

31. Прегледът за законосъобразност не е дали продължават да са налице всички условия за задържане, а дали достатъчно успешно те са оспорени. Така практически се формира нагласата, че защитата следва да представи убедителни доказателства за необходимост от отмяна на задържането.

Относителност на правото на ЕС

32. Нормата на чл. 6 ал.1 от Директивата задължава държавите членки така да формулират наказателната си система, че обвинението да носи тежестта на доказване; съобразно ал.2 всяко съмнение е в полза на защитата. Нормата на събр.22 забранява прехвърляне на тежестта на доказване, освен ако това не е чрез използването на фактически или юридически презумпции; те обаче, следва да бъдат оборими, „в разумни граници“, като се отчита „важността на въпроса“, „правото на защита“ и дали тези презумпции са „разумно пропорционални на преследваната законосъобразна цел“.

33. Националната правна уредба на чл.270 ал.1 изр.2 НПК създава презумпция в полза на обвинението и в тежест на защитата – а именно едно задържане под стража се приема за законосъобразно към настоящия момент, след като в един минал момент неговата законосъобразност е била вече установена по окончателен начин. Така това задържане под стража придобива стабилност – като е необходимо защитата да има инициативата да оспори неговата законосъобразност, като изложи убедителни доводи в тази насока.

34. Следователно този национален закон попада под приложното поле на чл.6 и събр.22 от Директива 2016/343, доколкото той формулира правна презумпция, която

по принцип е разрешена, ако отговаря на определени изисквания. Несъмнено тя отговаря на изискването за оборимост. Необходимо е да се установи дали тя е „в разумни граници“, дали е отчетена „важността на въпроса“, дали е спазено „правото на защита“ и дали тази презумпция е „разумно пропорционална на преследваната законосъобразна цел“. Този въпрос е изключителна компетентност на Съда.

35. Нормата на чл.6 от Хартата гарантира правото на свобода и сигурност. Самото естество на процесуалната мярка "задържане под стража" води до лишаване от свобода. Поради което условията, при които е възможна отмяната на "задържането под стража", следва да бъдат съобразени с допустимите ограничения на чл. 6 от Хартата, които ограничения следва да отговарят на изискванията на чл. 52 ал.1 от Хартата. Следва да отчита, че нормата от чл.6 от Хартата съответства на чл.5 от ЕКЧП (чл.6 ДЕС, чл.52 ал.3 от Хартата), като тълкуването на Съда по ЕКЧП е пряко относимо; не би следвало тълкуването на Хартата да доведе до намаляване на нивото на закрила, гарантирано от ЕКЧП (чл. 53 от Хартата).

36. Нормата на чл. 47 от Хартата предоставя ефективни правни средства за защита пред съд. Националното правило на чл. 270 ал.1 изр.2 НПК по своето естество ограничава правото на защита, доколкото обвиняемият е изправен пред презумпция за законосъобразност на задържането му. Вместо обвинението да доказва основанията за задържане, защитата следва да доказва основания за отпадане на задържането. Поради което е актуален въпросът дали това намаляване на нивото на защита прави националното правно средство за защита неефективно.

Лично становище на запитвания съд

37. До 2000 г националното право е предвиждало задължително задържане под стража за определени престъпления, като изключенията от това задържане са се тълкували стриктно; следвало е обвиняемият да докаже съществуването на тези изключения и той се е освобождавал само при успешното опровергаване на презумпцията за задържане. Така се е формирал националния правен модел, при който след като обвиняемият вече е задържан, то задържането му е законно и той следва да оспори убедително тази законност, като се позовава само на промяна на обстоятелствата.

38. След множество осъдителни съдебни решения на Съда по ЕКЧП (Ilijkov № 33977/96, Nikolova № 31195/96, Assenov and others №24760/94, Nankov № 28882/95 и др.) е предприета реформа, като е отпаднало е задължителното задържане и е предвидена процедура пред съд за оспорване на задържането. Реформата е била насочена най-вече към досъдебната фаза, където Съдът по ЕКЧП е констатирал най-много пороци в защита на правата на обвиняемия. Така е бил формулиран един повишен стандарт на защита на обвиняемия при преценка на законосъобразността на задържането – като съдът, сезиран с това искане, е извършвал служебно нова цялостна проверка, без да се позовава на акта на задържане.

39. Тази реформа е била по-слабо застъпена в съдебната фаза на производството, като тук е останал един по-нисък стандарт на защита – а именно след като вече обвиняемият е задържан, освобождаването му е поставено в зависимост от нови обстоятелства, които не са били взети предвид досега и чието съществуване защитата следва да докаже.

40. Това е причината за текста на чл. 270 ал.1 изр.2 НПК и начина, по който се прилага от националния съд, вкл и по главното дело.

41. Директива 2016/343 създава нови предизвикателства към развитието на националното наказателно процесуално право, като от произнасянето на Съда ще зависи доколкото тези предизвикателства ще доведат до промяна в националния закон и в националното правно мислене.

Определението е окончателно.

Председател:

Член съдия:

Съдебни заседатели: 1.

2.

3.

